

TÜRKİYE-KAZAKİSTAN İLİŞKİLERİ VE YÜKSEK EĞİTİM POLİTİKALARI

Emre BURSA

Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Uluslararası Ekonomi Politik Anabilim Dalı Öğrencisi
emrebursa197@gmail.com

ÖZET

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, Türkiye Cumhuriyeti tarihi ve manevi kökleri ile bağlı olduğu Türk Dünyası'nı, bu bölgede meydana gelmiş yeni bağımsız cumhuriyetlerle doğrudan ilişkiler kurarak geliştirme fırsatını kazanmıştır. Geçtiğimiz çeyrek yüzyıl içinde belli sorun ve eleştirilere rağmen ikili ayrıca çok taraflı ilişkilerde önemli mesafe kat edilmiştir. Türkiye ile ilişkiler bağlamında, Asya'nın yükselen yıldızı diye nitelendirilen Kazakistan'ın iş birliği potansiyelini verimli bir şekilde kullanmak büyük önem arz etmektedir. Geline nokta Kazakistan ile Türkiye ilişkilerinin düzeyi tatmin edici bir niteliğe sahiptir. Çok boyutlu ilişkiler içinde ele alınıp incelenmesi gereken konulardan birisi de iki ülke arasında eğitim alanında yapılan projelerdir. Bu projeler hem ikili ilişkilerin hem de genel olarak Türk Dünyası'nda iş birliği olanaklarının artırılması açısından dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kazakistan, Türkiye, Türk Dünyası, Büyük Öğrenci Projesi, Türk Konseyi.

TURKEY-KAZAKHSTAN RELATIONS AND HIGHER EDUCATION POLICIES

ABSTRACT

After the disintegration of the Soviet Union, Republic of Turkey has gained the opportunity to improve the Turkish World which Turkey has connected historical and spiritual roots with, by establishing direct relations with the new independent republics that have taken place in this region. In the past quarter of a century, in spite of certain problems and criticisms, significant improvements have been achieved in bilateral and multilateral relations. Asia's rising star Kazakhstan's potential for cooperation is very important to use efficiently in the context of relations with Turkey. The level of relations between Turkey and Kazakhstan has a satisfactory quality at this point. Projects carried out between the two countries in the field of education is one of the topics to be needed to examine in multi-dimensional relations. These projects attract attention in terms of improvement both bilateral relations and cooperation opportunities in the Turkish World in general.

Keywords: Kazakhstan, Turkey, Turkish World, Great Student Project, Turkish Council.

Giriş

Türk Dünyası kavramı genel olarak Anadolu ve Orta Asya'da bulunan Türk devletlerini, Kafkasya, Rusya – Sibirya, Çin ve Moğolistan'ın oldukça büyük bir kısmı, Orta Doğu, İran ve Balkanlar coğrafyasında yaşayan Türk halklarını tanımlamak için kullanılmaktadır (Taldybayeva, 2012: 4). Türk Dünyası, Türkiye, Kazakistan, Azerbaycan, Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve 13 özerk Türk bölgesinden¹ oluşmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan itibaren Türkçülük ideolojisiyle hareket etmiş bir ülke olarak diğer Türk cumhuriyetleri ile ekonomik, siyasi ve kültürel ilişkiler kurmak için çabalamıştır. Fakat Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) Türk cumhuriyetlerini etkisi altına alması, Türkiye'nin statükocu tavrı, uzunca bir süre uluslararası sistemde süren iki kutupluluk ve uluslararası konjonktürün etkisi ile Türkiye'nin ekonomik, siyasi ve kültürel girişimleri çok sınırlı kalmıştır. Bu dönemde kültür ve eğitim alanlarındaki çalışmalar resmi kuruluşlar dışında vakıflar ve enstitüler aracılığıyla gerçekleşmiştir. 1990 yılında SSCB dağılınca Türkiye, Türk cumhuriyetlerinin bağımsızlığını ilk tanıyan ülkelerden biri olmuş ve bu ülkelerle ilişkileri geliştirmeye yönelik girişimlerini artırmıştır.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte Türkiye'de diğer Türk devlet ve topluluklarının yanı sıra Kazak tarihi ve kültürü hakkında gerek resmi kurum ve kuruluşlar gerekse özel vakıflar ve enstitüler ile yayınevleri telif ve çeviri yoluyla çok yoğun bir yayın patlaması gerçekleştirmişlerdir (Güler,2010: 177). Akademik alanda yazılan yüksek lisans ve doktora tezleri de SSCB'nin dağılmasından sonra artış göstermiştir. Ayrıca iki ülke arasındaki iş birliği sonucu kurulan kurumlar ve yapılan öğrenci değişim projeleri iki Türk toplumu arasındaki etkileşimi artırmış ve Türk kültürünün gelişmesine katkı sağlamıştır.

¹Altay Cumhuriyeti, Hakasya Cumhuriyeti, Kabardin-Balkar Cumhuriyeti, Çuvaşistan Cumhuriyeti, Başkurdistan Cumhuriyeti, Dağıstan Cumhuriyeti, Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti, Saha Cumhuriyeti, Tataristan Cumhuriyeti, Tuva Cumhuriyeti, Gagavuzya, Karakalpakistan, Sincan Uygur Özerk Bölgesi.

1. İkili İlişkiler ve Eğitim

1.1. Genel Olarak Türkiye-Kazakistan İlişkileri

16 Aralık 1991'de Türkiye, diğer Orta Asya Cumhuriyetleri gibi Kazakistan'ın bağımsızlık kararını tanıyan ilk ülke olmuştur (Gündoğdu&Güler, 2017: 87). 2 Mart 1992 yılında da iki devlet arasında diplomatik ilişki kurulmuş ve karşılıklı olarak büyükelçilikler açılmıştır. Bu gelişmelerden sonra Kazakistan ve Türkiye ikili ilişkileri artarak devam etmiştir. İki ülke arasında ticari, siyasi, ekonomik, kültürel ve eğitim alanlarında birçok anlaşma imzalanmıştır. Bu bağlamda 2009 yılında imzalanan Stratejik Ortaklık Anlaşması, ilişkileri üst seviyeye çıkarması bağlamında çok önemli bir adım olmuştur. Türkiye ve Kazakistan iş birliğinin gelişmesinde, iki ülkenin ortak tarihe, kültüre, dine ve etnik yapıya sahip olmalarının büyük payı vardır.

İki ülke arasındaki ekonomik ilişkiler temel olarak, Ekonomik ve Teknik İş birliği, Yatırımların Karşılıklı Teşvik ve Korunması ve Gelir Üzerinden Alınan Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmalarına dayanmaktadır (Raikhan, 2015: 82). Ayrıca özel sektörler arasındaki ilişkileri düzenleyen Türk - Kazak İş Konseyi 1992 yılında kurulmuş ve iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerde önemli bir unsur olmuştur. Kazakistan'a ilk ihracatımız 1992 yılında 19.378.891 dolarla başlamıştır (Mengi, 2015: 49). Kazakistan'dan ithalatımız ise 1992 yılında 10.510.516 dolarlık alımla başlamıştır (a.g.e :51). Günümüzde, gelişen ikili ilişkilerin yoğunluğu ve ayrıca son yıllarda Kazakistan ekonomisinde artan büyüme göz önünde bulundurularak, iki ülke arasındaki ticaret hacminin 10 milyar dolara yükseltilmesi hedef olarak belirlenmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti, yeni kurulan birçok devletin güçlenmesi ve bölge devletlerle ilişkilerin geliştirilmesi için ekonomik, sosyal ve kültürel yardımlar yaparak yumuşak gücünü artırmak istemiştir. Bu bağlamda bölgede yapılacak faaliyetleri ve dış politika önceliklerini uygulayacak, koordine edecek bir organizasyon ihtiyacı doğmuş ve bu doğrultuda Türk İş birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) 1992 yılında kurulmuştur (TİKA: 2018). Dışişleri Bakanlığının belirlediği dış politika ile uyumlu olarak

TİKA'nın amacının Türk cumhuriyetlerinin kendi sosyal yapısını üretmesi, kendi kimliğini sağlıklı bir şekilde inşa etmesi, kültürel ve siyasi hakların gelişmesi, teknik alt yapı konusunda eksiklerin giderilmesi olarak özetleyebiliriz (Ebrem, 2015: 332). TİKA'nın faaliyetleri kapsamında Kazakistan'a da birtakım yardımlar yapılmıştır ve Kazakistan'a yapılan harcamaların maliyeti yaklaşık 57 milyon doları bulmuştur.

1.2. Türk Birliği Çerçevesinde İş birliği

Türk Dünyasını bir araya getirme fikri her zaman Türk liderlerinin ideallerinden biri olmuştur. Kazakistan Devlet Başkanı Nazarbayev de Türkleri ortak bir çatı altında toplama düşüncelerini dile getirmiş ve Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi'nin (TürkPA) ortaya çıkmasında büyük rol oynamıştır. TürkPA, Türk dili konuşan ülkelerin parlamentoları arasındaki tarih, kültür ve dil birliğine dayanarak ulusal mevzuatların yakınlaştırılması ve diğer parlamentolar arası faaliyetler konularında yakın iş birliğinin gerçekleştirilmesi amacıyla 2008 yılında İstanbul Anlaşması ile kurulmuştur (Erdoğan, 2014: 8). TürkPA'nın sekreteryası Bakü'de faaliyet göstermektedir. Dönem başkanı ise Sayın Dastanbek Cumabekov'dur. Ayrıca TürkPA günümüz uluslararası örgütlerinden ayrılarak sui generis bir kuruluş olarak kabul edilmektedir.

TürkPA'dan sonra Türk devletlerinin bir araya gelme yolunda attığı önemli adımlardan biri de Türk Keneşi'nin (Konseyi) kurulmasıdır. Nahcivan'da 2-3 Ekim 2009 tarihlerinde Cumhurbaşkanı Aliyev ev sahipliğinde gerçekleştirilen Türk Dili Konuşan Ülkeler Zirvesi'nde toplantıya katılan Türkmenistan Cumhurbaşkanı Berdimuhamedov'un imzası olmamasına rağmen Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye arasında Konsey'in kurucu anlaşması imzalanmıştır (Baki, 2014: 146). Örgütün temel yapısı ve amaçları kurucu anlaşma olan Nahcivan anlaşmasında belirtilmiştir. Anlaşmaya göre Türk Konseyi şu amaç ve görevlerle kurulmuştur (madde 2):

- Taraflar arasında karşılıklı güvenin, dostluk ve iyi komşuluğun güçlendirilmesi,
- Bölge ve bölge dışında barışın sağlanması,

Journal of Social Sciences and Humanities:

- Ortak çıkarların söz konusu olduğu dış politika konularında ortak tutumlar benimsenmesi,
- Uluslararası terörizm, ayrılıkçılık, aşırıcılık ve sınır ötesi suçlarla uluslararası mücadelede eşgüdüm sağlanması,
- Ortak amaçlarla ilgili her alanda etkin bölgesel ve ikili iş birliğinin geliştirilmesi,
- Ticaret ve yatırım için uygun koşulların yaratılması,
- Ortak faaliyetlerle kapsamlı ve dengeli bir ekonomik büyüme, sosyal ve kültürel gelişimin amaçlanması,
- Hukukun üstünlüğünün sağlanması, iyi yönetim ve insan haklarının korunması konularının ele alınması,
- Bilim, teknoloji, eğitim ve kültür alanlarında etkileşimin genişletilmesi,
- Kitle iletişim araçlarıyla taraf ülkeler arasında etkileşimin ve daha yoğun bir iletişimin özendirilmesi,
- Hukuki konularda bilgi değişimi ve adli iş birliğinin sağlanması (Türk Konseyi, 2018).

Türk Konseyi'nin yapısı Devlet Başkanları Konseyi, Dışişleri Bakanları Konseyi, Aksakallar Konseyi, Kıdemli Memurlar Komitesi ve merkezi İstanbul'da olan Sekreteryadan oluşmaktadır. Günümüzde Türk Konseyi Genel Sekreteri Ramil Hasanov'dur.

Türk devletlerinin ilişkilerde önem verdiği konulardan biri de eğitimidir. Türk Konseyi üyesi devletler eğitimde iş birliği geliştirerek yükseköğretim alanı oluşturmak istemiştir ve bu bağlamda Türk Üniversiteler Birliği ortaya çıkmıştır. Türk Üniversiteler Birliği'ne giden yolda 23 Ağustos 2012 tarihinde Bişkek'te gerçekleştirilen Türk Konseyi İkinci Devlet Başkanları Zirvesi'nde ve 10 Ağustos 2012 tarihinde Çolpan-Ata'da yapıldı. Türk Keneşi Eğitim Bakanları toplantısında konuyla ilgili bir takım kararlar alınmış ve 28-29 Mart 2013 tarihleri arasında İstanbul'da yapılan Türk Keneşi Türk Üniversiteler Birliği Hazırlık toplantısında da Atatürk Üniversitesi oy birliği ile Türk Dünyası Üniversiteler Birliği Dönem Başkanlığı'na seçilmiştir (Mert, 2015: 282). Günümüzde Türk Üniversiteler Birliği dönem başkanı

Journal of Social Sciences and Humanities:

Sebahattin Balcı'dır. Kurum, yükseköğretim alanında eşgüdüm sağlamak ve üye üniversiteler arasında iş birliğini geliştirmek amacıyla 29-30 Mayıs 2013 tarihlerinde birliğin ikinci toplantısında “*Türk Üniversiteler Birliği Yükseköğretim Alanı Oluşturma Yönergesini*” kabul etmiştir. Yönerge ile belirlenen hedefler şunlardır; bilimsel düzeyde eğitim standartları sağlanarak ortak kimlik ve kültür bilincine sahip nesiller yetiştirmek, öğretim elemanı yetiştirmek, üniversitelerin birbirlerine diploma denkliği tanınması, sosyal ve kültürel alanda iş birliği yapılması, Türk Dünyası'na yönelik çalışma yürüten öğrencilere burs sağlanması. Türk Üniversiteler Birliği üyesi olan üniversiteler: Bakü Devlet Üniversitesi, Azerbaycan Tıp Üniversitesi, Azerbaycan Mimarlık ve İnşaat Üniversitesi, Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi, L.N. Gumilyov Avrasya Devlet Üniversitesi, Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak Türk Üniversitesi, Nazarbayev Üniversitesi, Yusuf Balasaguni Kırgız Milli Üniversitesi, Hüseyin Karasaev Bişkek Beşeri Bilimler Üniversitesi, Uluslararası Kırgızistan Üniversitesi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, Bitlis Eren Üniversitesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi'dir.

Eğitim alanında atılan diğer bir adım ise Nazarbayev'in önerileri üzerine 25 Mayıs 2010 tarihinde araştırma merkezi olarak Türk Akademisi'nin kurulması olmuştur. Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te 22-23 Ağustos 2012 tarihinde düzenlenen Türk Dili Konuşan Ülkeler İş birliği Konseyi'nin 2. zirvesinde Kazakistan, Türkiye, Azerbaycan ve Kırgızistan Türk Akademisi'ne uluslararası nitelik kazandıran anlaşmayı imzalamışlardır. Türk Akademisi, Türk Konseyi'nin himayesi altında olan bir uluslararası kuruluş haline getirilmiştir. Akademinin dönem başkanı Darhan Kıdıralı'dır. Türk Akademisi'nin amaçları, Türk çalışmaları alanındaki araştırmaları geliştirmek ve koordine etmek, bilimsel araştırmalarda iş birliğini artırmak, Türk tarihi üzerinde kapsamlı çalışma yapmak, Türk halklarının kültürel ve manevi mirası hakkın araştırma yaparak kamuoyunu bilgilendirmek, bütün Türk halkları için ortak edebi bir dil oluşturmak, tüm Türk dilleri için konsolide bir alfabe oluşturmak ve Türk çalışmaları alanında uzmanlar yetiştirmektir (Bıyıklı, 2016: 407-408). Akademi, Türk Dünyası ile ilgili hem

Journal of Social Sciences and Humanities:

araştırma yapan hem tanıtma faaliyetlerinde bulunan bilim adamlarının tek çatı altında çalışabilmeleri için imkân tanımıştır (Tüymebayev, 2012: 10).

Türk kimliğini geliştirmek ve Türk topluluklarını birleştirme adına atılmış diğer önemli bir adım da bütün Türk öğrencilere eğitim sağlayan Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi'dir. Üniversitenin temelleri Kazakistan tarafından atılmış ancak 29 Nisan-1 Mayıs 1992 tarihinde gerçekleşen Almatı Zirvesinde Nursultan Nazarbayev ve Süleyman Demirel'in görüşleri sonucu zirvenin ortak bildirisine göre Türkistan Devlet Üniversitesi iki ülkenin ortak üniversitesi haline getirilmesi kararlaştırılmıştır (Ebrem, 2015: 333). 31 Ekim 1992 yılında iki devlet arasında imzalanan anlaşma ile bu karar resmileşmiştir. Ahmet Yesevi Üniversitesi'nin kuruluş amacı, üniversitenin bütün birimlerini ve faaliyetlerini kapsayan tüzüğünün birinci maddesinde şöyle ifade edilmektedir: Türkiye Cumhuriyeti, Kazakistan Cumhuriyeti ve diğer Türk cumhuriyetleri ile Türk topluluklarındaki üniversite çağında bulunan gençlerin bir çatı altında Türklük bilinci ve uluslararası eğitim ve çağdaş bilimin gereklerine göre eğitimlerini sağlamak (Boya, 2008: 5). Ahmet Yesevi Üniversitesi Türkiye ve Kazakistan arasında ilişkileri artırmış ve aynı zaman Kazakistan'ın eğitiminin gelişmesine katkı sağlamıştır. Ayrıca üniversite, tüm Türk toplulukları arasında Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesinin yaygınlaşmasını sağlamış ve Türk kültürünü benimsemiş gençlerin yetişmesine katkıda bulunmuştur.

Ahmet Yesevi Üniversitesi'nin 1996 yılından beri yayımladığı Bilig Dergisi 7. sayısından itibaren uluslararası standartlarda hakemli bir dergi konumuna gelmiştir. Bilig, Türk Dünyası'nın sosyal bilimler alanındaki birikimlerini ortaya koymak, tarihi ve güncel problemlerini bilimlik bir yaklaşımla ele almak, Türkiye'de ve Türk Dünyası'nda bu bilinci oluşturmak, Türk Dünyası'na gönül vermiş bilim adamı, uzman, yazar, düşünülerin yazı, makale ve projelerine ilgi duyanlara ulaştırmak, Türk devlet ve topluluklarının kültürel bütünleşmesine, ekonomik tanışma ve yakınlaşmalarına yardımcı olmak amacıyla yayımlanan uluslararası

standartlarda, ilk hakemli dergidir (a.g.e :44). Dergini dili Türkçedir fakat eserlerde Rusça ve İngilizce özetler bulunmaktadır.

2. Büyük Öğrenci Projesi

SSCB'nin dağılması sonrası Türkiye'nin diğer Türk toplulukları ile etkileşimi ve iş birliğini geliştirmek için eğitim alanında uygulamaya başladığı en önemli projelerden biri Büyük Öğrenci Projesi'dir (BÖP). 1992 yılında Türk cumhuriyetleri ve akraba topluluklarla Türkiye arasındaki ilişkileri geliştirmek amacıyla başlangıçta beş ülkeyle (Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan) başlatılan Büyük Öğrenci Projesi 57 devlet ve topluluğun dahil olduğu önemli bir yabancı öğrenci programıdır (Terzi, 2013: 27). Büyük Öğrenci Projesi daha çok yükseköğretim programlarını (ön lisans, lisans, lisansüstü) kapsamaktadır ve bu nedenle proje için oluşturulan kontenjanın büyük bölümü yükseköğretim öğrencilerine ayrılmıştır. Büyük Öğrenci Projesi ile Türkiye'ye gelen öğrencilere burs, barınma, dil ve sağlık imkanları sağlanmıştır.

1992 yılında Millî Eğitim Bakanlığı projenin amacını şu şekilde tanımlamıştır:

- Türk cumhuriyetleri ve Türk topluluklarının, yetişmiş insan gücü ihtiyaçlarını karşılamaya yardımcı olmak,
- Türkiye dostu genç bir nesil yetiştirmek ve Türk Dünyası ile kalıcı bir kardeşlik ve dostluk köprüsü kurmak,
- Türkçeyi öğretmek ve Türk kültürünü tanıtmak,
- Türk Dünyası'nda yer alan ülkeleri, bu ülkelerin kendi aralarındaki ilişkileri geliştirerek bir büyük şemsiye oluşturmak (a.g.e :32).

Projenin yasal dayanakları ise şunlardır: 2922 sayılı Türkiye'de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilere İlişkin Kanun, 15.04.1985 gün ve 85/9380 sayılı Türkiye'de öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilere ilişkin yönetmelik, 22.09.1993 tarihli ve 8991 sayılı Türk cumhuriyetleri, Türk ve akraba topluluklarından gelen öğrenci temsilcilerinin görev, yetki ve sorumlulukları ile ilgili yönerge, Türk cumhuriyetlerinde açılan Türkiye

Journal of Social Sciences and Humanities:

Türkçesi eğitim-öğretim merkezleri yönergesi tebliğler dergisi: Şubat 2009/2617, Türkiye Cumhuriyeti Tarafından Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Topuluklarından Gelen Öğrencilere Verilen Yüksek Öğrenim Bursları ile İlgili Şartname (4.6.1999 tarih ve 4490 sayılı Makam Onaylı) (Çöllü&Öztürk, 2010: 226).

Büyük Öğrenci Projesi, Türk Dünyası'nda önemli ilerlemeler sağlasa da planlanan hedeflere tam anlamıyla ulaşıldığını söylemek mümkün değildir. Burs imkanlarının, Türkçe öğretiminin ve barınma koşullarının yetersizliği, öğrencilerin uyum sorunları, öğrenci seçimleri ve yerleştirmede yaşanan çarpıklıklar projenin belirlenen hedeflere ulaşmasının önüne geçmiştir. Bu nedenlerden dolayı, 1992'den 2012 yılına değin Büyük Öğrenci Projesi ile Türkiye'ye gelen 32 bin öğrenciden sadece 9.541'i mezun olabilmıştır (Özoğlu&Gür, 2012: 63).

Türkiye'de AKP iktidarının uyguladığı Sıfır Sorun Politikası kapsamında çevre ülkelerle ilişkilerin iyileştirilmesi ve iş birliğinin sağlanması yönünde atılan adımlar uluslararası öğrenci değişimlerini de etkilemiştir. Bu bağlamda Büyük Öğrenci Projesi'nin kapsamı değişmiş ve Türkiye Bursları adı altında daha gelişmiş bir eğitim projesi 2012 yılında hayata geçirilmiştir. Yeni sistemde Türk Dünyası dışında, Orta Doğu ve Afrika ülkelerinden de öğrenciler Türkiye'ye eğitim amacıyla gelmiştir. Türk cumhuriyetleri ve Türk topluluklarını kapsayan proje de Türk Bursları altında faaliyet göstermeye başlamıştır. Önceleri Millî Eğitim Bakanlığı tarafından organize edilen süreç günümüzde Yurt Dışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığınca yürütülmektedir (Asker, 2014: 152). Türkiye Bursları projesinin amacı, yükseköğretimde uluslararasılaşmayı sağlayarak, gelişmiş ülkelerin uyguladığı projelerin seviyesine ulaşmak ve onlarla rekabet edebilmektir. Bununla birlikte Türkçeyi çeşitli bölgelere yayma, Türk kültürünü tanıtmaya, devlet kurumları arasında eşgüdüm sağlama, ülkeler arasında iş birliğini artırma gibi hedefler belirlenmiştir.

Türkiye Bursları projesinde, Büyük Öğrenci Projesi'ndeki eksiklikler giderilmeye ve yapılan hatalardan kaçınılmaya çalışılmıştır. Türkiye Bursları kapsamında yabancı öğrenci kavramının yerini uluslararası öğrenci kavramı

almış, Türkçe hazırlık merkezleri oluşturulmuş, Türk Bursları logosu oluşturularak marka değeri oluşturulmuş, açılan web sitesi ile öğrencilere daha kolay ve hızlı bir şekilde başvuru imkânı sağlanmış, öğrenim bursları %50-80 arasında artırılmıştır (Öztürk, 2014: 70-71). Sağlanan bu avantajlar ile birlikte Türkiye'ye gelip eğitim alan yabancı öğrenci sayısında yüzde 75 oranında artış meydana gelmiş ve günümüzde uluslararası öğrenci sayısı 110 bini bulmuştur (Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, 2018).

3. Türkiye'de Üniversitelerde Eğitim Gören Kazak Öğrenciler

SSCB dağıldıktan sonra, Türkiye'nin bağımsızlığını kazanan Türk cumhuriyetleri ile ilişkileri geliştirme adına eğitim alanında başlattığı Büyük Öğrenci Projesi ile birçok öğrenci Türkiye'de eğitim imkanı bulmuştur. Büyük Öğrenci Projesi ile Türkiye hem Türk cumhuriyetleri ile ilişkileri geliştirmeyi hem de yumuşak gücünü artırmayı hedeflemiştir. Büyük Öğrenci Projesi bağımsızlığını yeni kazanmış ve ekonomik olarak zayıf durumda olan Türk cumhuriyetleri için de önemli bir proje olmuştur. Büyük Öğrenci Projesi'nin kapsamı 2012 yılında genişletilmiş ve Türkiye Bursları adı altında Türkiye, öğrenci alımlarına devam etmiştir. Türkiye Bursları kapsamında Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı aracılığıyla birçok Kazak asıllı öğrenci de ülkemizde eğitim imkânı bulmuştur. Kazak öğrencilerin eğitim almak için Türkiye'yi tercih etmelerinin sebepleri, Türkiye'ye karşı dini, tarihi ve kültürel yakınlık hissetmeleridir. Ayrıca Türkiye Bursları projesi kapsamında öğrencilere tanınan aylık burs (lisans-700 TL, Master-950 TL, Doktora-1400 TL), barınma, sağlık sigortası, Türkçe hazırlık ve gidiş-dönüş bileti (tek seferlik) öğrencileri Türkiye'ye çeken önemli sebeplerden biridir. Sağlanan imkanlar ile son yıllarda uluslararası öğrencilerin sayısı artarken Kazak öğrencilerin de sayısı dört yılda yaklaşık iki katına çıkmıştır. 2013-2014 yıllarında üniversitelerde öğretim gören Kazak öğrencilerin sayısı 1306 iken, 2016-2017 öğretim yılında ön lisans, lisans ve lisansüstü öğretim gören Kazak öğrencilerin sayısı toplam 2015'e çıkmıştır.

Tablo-1: Üniversitelerdeki Kazak Öğrenciler (2016-17)

(YÖK, <https://istatistik.yok.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 15.02.2018.)

Üniversite Adı	Erkek	Kadın	Toplam
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	1	0	1
Adnan Menderes Üniversitesi	2	1	3
Afyon Kocatepe Üniversitesi	2	3	5
Akdeniz Üniversitesi	21	38	59
Aksaray Üniversitesi	1	0	1
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi	1	1	2
Amasya Üniversitesi	1	1	2
Anadolu Üniversitesi	70	44	114
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi	2	2	4
Ankara Üniversitesi	24	28	52
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	8	6	14
Ardahan Üniversitesi	13	7	20
Atatürk Üniversitesi	7	12	19
Atılım Üniversitesi	0	1	1
Bahçeşehir Üniversitesi	21	27	48
Balıkesir Üniversitesi	10	12	22
Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi	4	3	7
Başkent Üniversitesi	0	2	2
Bayburt Üniversitesi	1	0	1
Beykent Üniversitesi	8	4	12
Bezm-İ Âlem Vakıf Üniversitesi	1	0	1
Boğaziçi Üniversitesi	6	2	8
Bozok Üniversitesi	1	0	1
Bursa Teknik Üniversitesi	0	1	1
Bülent Ecevit Üniversitesi	5	4	9
Çağ Üniversitesi	0	1	1
Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi	7	5	12
Çankaya Üniversitesi	1	0	1
Çukurova Üniversitesi	6	5	11
Doğuş Üniversitesi	0	4	4
Dokuz Eylül Üniversitesi	11	20	31
Dumlupınar Üniversitesi	7	2	9
Ege Üniversitesi	15	25	40
Erciyes Üniversitesi	31	17	48
Erzincan Üniversitesi	2	19	21
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	7	5	12
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi	8	2	10

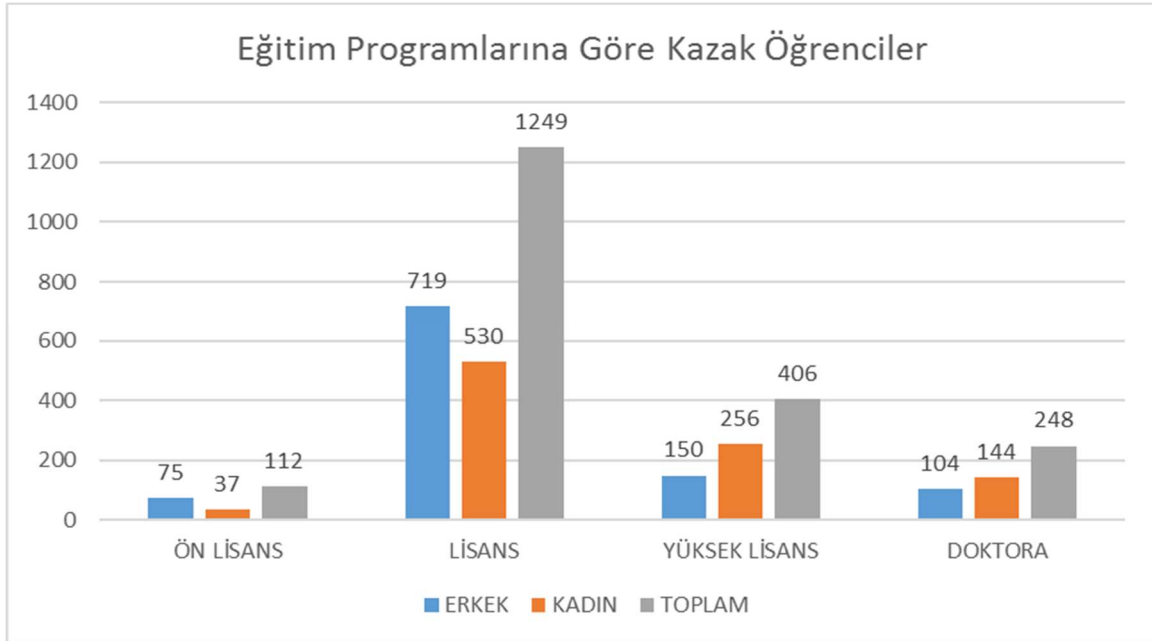
Journal of Social Sciences and Humanities:

Fırat Üniversitesi	1	0	1
Galatasaray Üniversitesi	1	1	2
Gazi Üniversitesi	35	34	69
Gaziantep Üniversitesi	5	9	14
Gaziosmanpaşa Üniversitesi	1	0	1
Gebze Teknik Üniversitesi	2	0	2
Giresun Üniversitesi	24	8	32
Hacettepe Üniversitesi	23	26	49
Harran Üniversitesi	1	0	1
Hasan Kalyoncu Üniversitesi	1	0	1
Hitit Üniversitesi	1	2	3
İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi	4	2	6
İnönü Üniversitesi	1	3	4
İstanbul Aydın Üniversitesi	22	25	47
İstanbul Bilgi Üniversitesi	4	8	12
İstanbul Gelişim Üniversitesi	0	1	1
İstanbul Kavram Meslek Yüksekokulu	0	1	1
İstanbul Kültür Üniversitesi	11	4	15
İstanbul Medeniyet Üniversitesi	2	1	3
İstanbul Medipol Üniversitesi	1	1	2
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi	1	2	3
İstanbul Şehir Üniversitesi	0	6	6
İstanbul Teknik Üniversitesi	23	21	44
İstanbul Ticaret Üniversitesi	14	13	27
İstanbul Üniversitesi	91	111	202
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi	6	5	11
İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi	9	7	16
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	3	3	6
Kadir Has Üniversitesi	3	3	6
Kafkas Üniversitesi	6	2	8
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	2	0	2
Karabük Üniversitesi	5	4	9
Karadeniz Teknik Üniversitesi	6	8	14
Kastamonu Üniversitesi	46	63	109
Kırıkkale Üniversitesi	1	2	3
Kırklareli Üniversitesi	1	1	2
Kocaeli Üniversitesi	11	13	24
Maltepe Üniversitesi	0	1	1
Manisa Celâl Bayar Üniversitesi	3	4	7
Marmara Üniversitesi	31	28	59
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	3	1	4
Mersin Üniversitesi	4	2	6
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	4	9	13

Journal of Social Sciences and Humanities:

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	4	12	16
Namık Kemal Üniversitesi	2	3	5
Necmettin Erbakan Üniversitesi	40	8	48
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	15	2	17
Niğantaşı Üniversitesi	1	2	3
Okan Üniversitesi	2	5	7
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	14	5	19
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	42	12	54
Ömer Halisdemir Üniversitesi	8	17	25
Özyeğin Üniversitesi	4	6	10
Pamukkale Üniversitesi	1	8	9
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	1	1	2
Sabancı Üniversitesi	4	7	11
Sağlık Bilimleri Üniversitesi	10	0	10
Sakarya Üniversitesi	25	21	46
Selçuk Üniversitesi	27	19	46
Siirt Üniversitesi	1	0	1
Süleyman Demirel Üniversitesi	18	12	30
TOBB Ekonomi Ve Teknoloji Üniversitesi	0	1	1
Trakya Üniversitesi	3	4	7
Türk Hava Kurumu Üniversitesi	3	0	3
Uludağ Üniversitesi	49	33	82
Uluslararası Antalya Üniversitesi	17	10	27
Uşak Üniversitesi	25	25	50
Üsküdar Üniversitesi	0	1	1
Yalova Üniversitesi	2	1	3
Yaşar Üniversitesi	1	0	1
Yeditepe Üniversitesi	3	2	5
Yıldız teknik Üniversitesi	8	10	18
Yüzüncü Yıl Üniversitesi	0	1	1
Toplam	1048	967	2015

Grafik-1: Kazak Öğrencilerin Eğitim Programlarına Göre Dağılımı (2016-17)

(YÖK, <https://istatistik.yok.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 15.02.2018.)

Türkiye’de eğitim alan Kazak öğrenciler, Türkiye ve Kazakistan arasındaki ilişkilere önemli katkı yapabilecek potansiyellerdir. Ayrıca bu öğrencilerden hem Türkiye ve Kazakistan’ın yetişmiş insan gücü açığını kapatmaları hem de Türk kültürünü, tarihini ve dilini geliştirmeleri beklenmektedir. Bu bağlamda hem Kazak öğrencilerin hem de diğer uluslararası öğrencilerin üzerinde durulmalı ve sağlanan imkanların daha da geliştirilmesi gereklidir. Özellikle yüksek lisans ve doktora çalışmalarında öğrencilerin akademik çalışmaları desteklenerek, Türk Dünyası’nı geliştirecek, birleştirecek araştırmaların önü açılmalıdır.

Büyük Öğrenci Projesi ve devamında uygulanan Türkiye Bursları projesine yönelik, eğitim almaya gelen öğrencilerin mezun olma oranlarının düşüklüğü sebebiyle bazı haklı haksız eleştiriler olsa da ayrıca uygulamada birtakım sorunlar yaşansa da günümüzde çeyrek asırlık bu süreç içerisinde ikili ilişkilerin geliştirilmesi açısından ne kadar önemli bir eğitim politikası olduğunu söylememiz gerekir. Nitekim dünün öğrencileri bugün sosyal ve ekonomik hayatın çok değişik alanlarında, özel sektörlerde ve eğitim kurumlarında önemli mevkilerde bulunmaktadır. “Türkiye Mezunları”

Journal of Social Sciences and Humanities:

kavramıyla tanımlanan bu potansiyel gücün Türkiye ve Türk cumhuriyetleri arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi açısından önemli olduğunu vurgulamakla birlikte bu potansiyelin hala yeterli olarak kullanılmadığı gözlemlenmektedir. SSCB'den kopmuş Türk cumhuriyetlerinin günümüzde yeterli ekonomik ve sosyal olanaklara sahip konuma gelmeleri fırsat bilinerek öğrenci projelerinin ikili ve çok taraflı olarak günümüz koşullarına uygunlaştırılarak geliştirilmesi ileride Türk devletleri arasındaki ilişkilerde büyük önem taşıyacaktır.

Sonuç

1990 öncesi SSCB'nin siyasi otoritesi altında kalan Türk toplulukları ile Türkiye arasındaki son derece sınırlı ilişkiler, 1990 sonrasında Sovyetlerin dağılması ile birlikte Türk cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını kazanması sonrası yeni bir düzleme geçmiş, bu süreçte Türk Birliği kavramı daha yüksek sesle söylenmeye başlanmıştır. Türkiye ve bağımsızlığını kazanan beş Türk cumhuriyeti arasında diplomatik ilişkilerin kurulmasından itibaren kültürel, tarihi, sosyal ve ekonomik alanda iş birliğini getirecek ortak kurumlar kurulmaya başlanmış ve eşgüdüm halinde oluşturulan projeler faaliyete geçirilmiştir. Türk Birliği'ni oluşturma fikri ile ortaya konan kurumların başında 2008 yılında kurulan TürkPA ve ardından 2009 yılında kurulan Türk Konseyi gelmektedir. Özellikle Türk kültürünü ve dilini yaygınlaştırmak ve tanıtmak, Türk devletleri arasında ekonomik, siyasi ve adli iş birliğini sağlamak, eğitim ve bilim alanında etkileşimi artırmak üzere faaliyet gösteren bu kurumlar hem Türkiye için hem de Türk cumhuriyetleri için çok önemli bir potansiyel oluşturmaktadır.

Türkiye ve Türk cumhuriyetleri arasındaki ortak bağlardan yola çıkarak ilişkileri güçlendirebilecek en önemli yapı taşlarından biri eğitimidir. Bu bağlamda Türk dilini ve kültürünü geliştirmek, Türk devletleri arasında “*ortak iletişim dil*” sorununu karar bağlamak, Türk tarihine katkı sağlayacak araştırmalar yapmak üzere Türk Üniversiteler Birliği ve Türk Akademisi gibi eğitimde koordinasyonu ve iş birliğini sağlayacak yapılar oluşturulmuştur. Ayrıca Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi adında ortak bir üniversite hayata geçirilerek, Türk kültürünü ve dilini geliştirmek amacıyla çeşitli bölgelerden öğrencilere eğitim imkânı sunulmuştur.

Eğitim alanında gerçekleştirilen en büyük projelerden birisi ise Büyük Öğrenci Projesi'dir. 1992 yılında faaliyete geçirilen bu proje, Türkiye Cumhuriyeti'nin bir prestij ve kültürel kökenleri aynı olan insanlarla buluşup geleceğini kazanma projesidir (Özkan, 2003:154). Proje kapsamında Türk cumhuriyetlerinden Türkiye'ye birçok öğrenci eğitim amacıyla alınmış, gelen öğrencilerin maliyetleri Türkiye tarafından karşılanmıştır. Büyük Öğrenci Projesi uygulaması bakımından bazı eleştirilere (mesela, az sayıda

Journal of Social Sciences and Humanities:

öğrencinin mezun olması) maruz kalsa da Türkiye ve Türk cumhuriyetleri arasındaki ilişkileri güçlendiren ve ayrıca devletlerin bilim, ekonomi ve sosyal alanda ilerlemeleri adına büyük katkı sağlayan bir projedir. Büyük Öğrenci Projesi'nin kapsamı 2012 yılında genişletilerek Türkiye Bursları adı altında faaliyetlere devam edilmiş, Büyük Öğrenci Projesi'ndeki eksiklikler ve yapılan hatalar göz önünde bulundurularak öğrencilere daha iyi imkanlar sağlanmaya çalışılmıştır.

Günümüzde artan imkanlarla beraber, projeler kapsamında Türkiye'ye eğitim almak amacıyla gelen öğrenci sayıları giderek artmış ve ülkemize gelen Kazak öğrenci sayısı da 4 yıl içinde yaklaşık iki katına çıkmıştır. Bununla beraber Türkiye'de eğitim gören Kazak öğrenciler, Kazakistan ve Türkiye ilişkilerini geliştirme açısından önemli bir potansiyel olarak görülmelidir. Zira bu öğrencilerin yapacağı çalışmalar hem ikili ilişkilerin eğitim boyutuna hem de Türk Birliği konusundaki araştırmalara katkı sağlayacaktır.

Büyük Öğrenci Projesi, Türkiye ve Türk cumhuriyetleri arasındaki siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkileri geliştirmek konusunda önemli bir proje olsa da potansiyeli tam olarak kullanılamamaktadır. Türkiye'ye büyük mali külfet getiren bu projelerde imkanların artırılması gerekli olmakla beraber, kaynakların doğru, yerinde ve verimli kullanılarak nicelikten çok niteliğe önem verilmesi gerekir. Günümüz koşullarında gerekli imkanların oluşturulması ile ilerleyen dönemlerde Türkiye'nin yumuşak gücünü artırması, Türk Birliği'nin uluslararası sistemde saygın bir yere sahip olması ve bölgesel konularda belirleyici aktör konumuna gelmesi uzak bir hedef değildir.

Kaynakça

Asker A. (2014). "Türk Cumhuriyetleri Arasında Entegrasyon Sürecine İlişkin Bazı Hususlar," İçinde: **Türk Diasporası ve Türk Dünyası Vizyon 2023**, Editör: Almagül İsina, TASAM Yayınları, 2014, s.149-152.

Baki, P.M. (2014). "Avrasya'da Bölgesel İş birliği Sürecinden İşbirliği Mekanizmasına: Türk Konseyi," **Bilge Strateji Dergisi**, Cilt:6, Sayı:11, s.133-162.

Bıyıklı M. (2016). "Türk Dünyası Ortak Kuruluşu Olarak Türk Akademisi Uluslararası Teşkilatı (TWESCO), Rolü ve İş birlikleri," **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Avrasya Özel Sayısı, s.404-418.

Boya A. (2008). Ahmet Yesevi Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Çöllü E.F. ve Öztürk Y.E. (2010). "Türk Cumhuriyetleri, Türk ve Akraba Topluluklarından Türkiye'ye Yüksek Öğrenim Görmek Amacıyla Gelen Öğrencilerin Uyum ve İletişim Sorunları (Konya Selçuk Üniversitesi Örneği)," **Journal of Azerbaijani Studies**, Sayı:6, s.223-239.

Ebrem İ.S. (2015). "Türkiye Kazakistan İlişkilerinin Dış Ticaret Verileri ve Kurumlar Perspektifinden İncelenmesi," İçinde: **International Conference On Eurasian Economies 2015**, Editör: Selahattin Sarı, Alp H. Gencer, İlyas Sözen, Kazan, s.330-336.

Erdoğan H. (2014). "Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesinin (TÜRKPA) Uluslararası Hukuki Kişiliği," **Yasama Dergisi**, Sayı:27, s.5-30.

Güler C. (2010). "Türkiye'de Kazak Kültür ve Tarih Hakkındaki Çalışmalara Bir Bakış," **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt:29, Sayı:47, s.177-196.

Gündoğdu A. ve Güler C. (2017). "Kazakistan'ın Bağımsızlığının Tanınma Süreci ve Türk Kamuoyundaki Yankıları," **Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt:36, Sayı:61, s.75-93.

Mengi S. (2015). Türkiye-Kazakistan Ticari İlişkileri (1992-2014), Marmara Üniversitesi / Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü / Türk Dünyası Coğrafyası Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Mert O. (2015). “Türk Konseyi (Keneşi) Türk Üniversiteler Birliği ve Türk Üniversiteler Birliği I. Genel Kurulu,” **Türk Araştırmalar Enstitüsü Dergisi**, Sayı:53, s.273-290.

Özkan İ. (2003). “Türk Cumhuriyetleri, Türk ve Akraba Topluluklarından Gelen Burslu Öğrencilerin Meseleleri ve Çözüm Teklifleri,” içinde: **21. Yüzyılda Türk Dünyası Jeopolitiği, Muzaffer Özdağ’a Armağan IV. Cilt**, Editör: Ümit Özdağ, Yaşar Kalafat, ASAM Yayınları, Ankara, s.137-154.

Özoğlu M. ve Bekir S. G. Ve Coşkun İ. (2012). **Küresel Eğilimler Işığında Türkiye’de Uluslararası Öğrenciler**, SETA, Ankara.

Öztürk S. (2014). Büyük Öğrenci Projesinden Türkiye Bursları Projesine Geçiş Süreci ve Türkiye’nin Öğrenci Politikasındaki Değişim, T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Uzmanlık Tezi.

Raikhan K. (2015). Dış Ticaret Açısından Kazakistan Türkiye İlişkileri, Süleyman Demirel Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Taldybayeva D. (2012). Türk Dünyasında Entegrasyon Süreci: Türkiye-Kazakistan İkili İşbirliğinin Sürece Etkileri, Gazi Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Terzi H.M. (2013). Türkiye’nin Büyük Öğrenci Projesi, Ufuk Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

TİKA, <http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda-14649>.

Türk Konseyi, http://www.turkkon.org/tr-TR/genel_bilgi/1/10.

Tüymebayev C. (2012). “Kazakistan Türkiye İşbirliğinin 20. Yılı,” **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Sayı:18, s.8-13.

YÖK, <https://istatistik.yok.gov.tr/>.

Journal of Social Sciences and Humanities:

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı,

<https://www.ytb.gov.tr/uluslararasi-ogrenciler/uluslararasi-ogrenci-hareketligi>.